

Kyrkan i Gamla Uppsala är, som det torde framgå av redovisningen, en ojämn antologi. Här samsas det vildsinta med nyktra redogörelser och undersökningar samt lite reklam, liksom gammalt och nytt blandas. Här saknas en mera kraftfull redigering, där bidraget om templet antingen kunnat genomgå en omskrivning eller kunnat ersättas av en annan artikel. Även när det gäller det formella kunde antologin vinna på lite mer redigering. Nu har till exempel hälften av artiklarnas bilder figurnummering, medan den andra hälften saknar detta. Och samma litteraturhänvisningar skrivs och presenteras på olika sätt.

Någon populär handbok att ta med vid ett besök i Gamla Uppsala är antologin inte, men väl en samling artiklar som förmedlar just kunskap, och som kan rekommenderas för läsning antingen före eller efter ett besök.

Lunds universitet

JES WIENBERG

Yvonne Maria Werner, *Katolsk manlighet: Det antimoderna alternativet – katolska missionärer och lekmän i Skandinavien* (Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Öresundsstudier vid Lunds universitet 2014). 348 s.

Under 1800-talets senare hälft stärktes den katolska kyrkans inflytande i Europa, bland annat genom en ökad satsning på mission i protestantiska länder som Sverige. Den ultramontana (Rom-orienterade) katolicismen kom att stå i skarp kontrast till den liberala ideologin. Lundahistorikern Yvonne Maria Werner har skrivit en rad arbeten om katolicismens historia i Sverige. *Katolsk manlighet* ingår i ett större forskningsprojekt om kristen manlighet, vilket letts av Werner. Ordenssystrar i Norden är en grupp av katolska missionärer som Werner undersökt tidigare och dessa representerade enligt författaren en kvinnlig motkultur i kontrast till både den lutherska hushållsideologins patriarkala ordning och den liberala kvinnorörelsens emancipationssträvanden. Vad som däremot inte undersökts är hur den katolska missionen i Norden förhöll sig till och påverkade föreställningar om manlighet. Hur såg de katolska mansidealen ut och hur förhöll de sig till de protestantiskt präglade konstruktioner av manlighet som var förhärskande i de nordiska länderna? Detta är undersökningens övergripande problemställning. Undersökningen behandlar Sverige, Danmark och Norge från 1800-talets mitt fram till 1940. Tesen om den tilltagande feminiseringen av kristendomen i och med sekulariseringsprocessen fungerar som ett avstamp för studien. Författaren

menar också att religionens roll som förklaringsfaktor har förbisett i den modernhistoriska forskningen om manlighet.

Som analytiska verktyg används Pierre Bourdieu och R. W. Connells teorier om den manliga dominansen respektive hegemonisk manlighet, kort uttryckt att det framför allt är i relationer mellan män som manlighet konstrueras. Till detta fogas också teorier om att motbilder, som står i kontrast till de förhärskande manlighetsnormerna, bidrar till att framhäva de rådande idealen. Här kommer inspirationen från manlighetsforskare som George Mosse, David Tjeder och Claes Ekenstam. Författaren knyter även an till det känslöhistoriska fältet, och vill, för att fördjupa analysen, undersöka hur känslor uttrycks. Själva undersökningen består i en diskursivt inriktad analys av främst officiell och privat korrespondens mellan missionärer och kyrkliga myndigheter och ordensledning. Dessutom utnyttjas bland annat lokala nordiska ordensarkiv, uppbyggelselitteratur och tidskrifter. Det är med andra ord ett stort material som ligger till grund för studien. Också den tidigare forskning som refereras är hämtad från ett brett spektrum av språkområden, vilket får betraktas som relativt ovanligt i en svensk forskningskontext. Den empiriska undersökningen redovisas i fyra omfattande kapitel, där det första ägnas åt nordpolmissionens och barnabitordens verksamhet, det andra åt jesuiternas mission i Norden, det tredje åt dominikanorden och det fjärde, slutligen, åt sekulärpräster och manliga konvertiter. Genomgången är detaljerad och har formen av en berättelse där de olika ordnarnas verksamhet avhandlas kronologiskt.

Katolicismen framställs som en motkultur, genomsyrad av en strikt hierarkisk ordning. Det antimoderna draget blev särskilt tydligt i de nordiska länderna som var djupt präglade av reformationen, vilket författaren ofta poängterar. Ett tydligt exempel på kontrasten var hur olikartade prästman-naidealerna såg ut inom de båda trosinriktningarna: "Den ideale protestantiske prästen framställs som en man bland andra män, fast förankrad i vardagens realiteter" (s. 301), medan det katolska ideallet var mer världsfrånvänt och kännetecknades av ödmjukhet, askes och lydnad.

Författaren antar ett kulturmötesperspektiv där katolskt ställs mot protestantiskt, manligt mot kvinnligt och nordiskt mot utlommordiskt. Bokens resultat visar dock att kategorier som exempelvis manligt eller katolskt i högsta grad är beroende av den historiska kontexten. En invändning mot det sista motsatsparet är att den historia som berättas visar att det var mycket mer komplicerat än att nordiskt stod mot utlommordiskt. Som läsare blir man nästan överväldigad av redogörelserna för den splittring som rådde inom och mellan de olika katolska ordnarna och trosuppfattningarna, inte minst mellan missionärer av olika nationalitet och från olika traditioner. Eller kanske ska man snarare tolka motsättningarna främst som oenighet

mellan enskilda personer och grupperingar? Hur som helst handlar de empiriska kapitlen till stor del om konflikter och relationer och vi kommer relativt nära enskilda aktörer, som inte sällan plågades av vantrivsel, missnöje, ensamhet och personliga tragedier.

Bokens karaktär av närstudium gör det ibland svårt att hålla kvar siktet på frågan om hur den katolska manligheten konstruerades. Undersökningens resultat diskuteras emellertid mer explicit i det avslutande kapitlet och det visar att manlighetsidealen skiljer sig en hel del beroende på orden, trosinriktning och historisk kontext. Inte minst när man ser till motbilder framträder sådana skillnader: När det gäller barnabiterna utgjordes motbilden av en vek man som lät sig styras av kvinnor, medan motbilden hos jesuiterna utgjordes av religiös ligkiltighet, brist på lydnad och vilja till underordning och hos dominikanerna därutöver sentimentalitet. På samma sätt kunde idealen skilja sig markant mellan de olika grupperna: Inom Nordpolsmissionen fanns en traditionell maskulin retorik med fokus på farofylla uppdrag och hjältemod medan offervilja, lydnad och askes var ledord som sammanknippades med manlighet hos andra katolska missionärsgrupper. Bilden förblir relativt komplex, vilket inte menas som negativ kritik mot framställningen, snarare tvärtom. Teoretiskt är det tesen om motbilder som fungerar bäst för att mejsla ut både rådande manlighetsideal och vad som ansågs omanligt, såväl inom de olika ordnarna som mellan det katolska och lutherska. Vad som gärna hade kunnat utvecklas teoretiskt är kulturmötesperspektivet, inte minst eftersom det visar sig problematiskt att renodla kategorier för trosinriktningar, nationalitet, mentalitet, etcetera. Dessa kategorier är ju dessutom ofta överlappande. Vad som framstår som klart är dock att de studerade manlighetsidealerna skilde sig från det protestantiska, nordiska eller liberalt borgerliga. Sammanfattningsvis bjuder boken *Katolsk manlighet* på fascinerande läsning och den utgör också ett nytt bidrag till den nordiska maskulinitetsforskningen.

Göteborgs universitet

PIA LUNDQVIST

Barbro Lindqvist, *En drottning:s bikt och andra berättelser om katolskt liv i 1800-talets Sverige*, Katolsk historisk förening i Sverige. Skriftserie N:0 11 (Ängelholm: Fredestad Förlag 2014). 284 s.

Barbro Lindqvist var initiativtagare till bildandet av Katolsk historisk förening och var yrkesverksam som jurist. Boken är en postumt utgiven samling av hennes texter om 1800-talets katolska Sverige och riktas till en